менторства ветеранами спорту у неформальній фізкультурній освіті тренерів, базуючись на міждисциплінарному аналізі джерел та кейс-стаді діяльності українських ветеранів-спортсменів тренерів у США, зокрема, В. Рудченка. Дослідження демонструє, що наставництво ветеранів функціонує як потужна форма міжпоколінньої підтримки, сприяючи розвитку тренерської ідентичності молодих тренерів.

Якісне дослідження українських тренерів-ветеранів, які працюють у США (включаючи особисті траєкторії та стратегії наставництва), було проведено разом з експертним опитуванням (n=27) за участю тренерів на початку кар'єри з різним рівнем освіти та країн. Виокремлено п'ять педагогічних функцій ветерана спорту у неформальній освіті спортивних тренерів: наставництво як безперервна форма підтримки – особиста участь у складних етапах становлення тренера, моделювання професійної поведінки через спільні дії, не лише демонстрація, а спільне проживання дій, передача неявного знання – зокрема інтуїтивних реакцій, пов'язаних із тілесністю, емоційна стабілізація – особливо в роботі з підлітками, що пережили травматичний досвід війни або міграції, мотиваційне дзеркало – ментор як «відображення можливої стійкості». Результати дослідження підкреслюють роль ветеранів спорту не лише як передавачів технічних навичок, але й як посередників формування ідентичності та мотивації в рамках неформального навчання, підкреслюючи специфічні особливості практики наставництва ветеранів: персоналізовану передачу знань через тілесну присутність та спільні дії, акцент на життєвому досвіді та етичному моделюванні, а також емоційну стабілізацію молодих тренерів.

У статті також розглядається потенціал адаптації менторства до українського контексту, включаючи інституційну підтримку програм наставництва під керівництвом ветеранів й інтеграцію таких практик у навчальні програми тренерської роботи.

***Ключові слова**: неформальна освіта, фізична культура, наставництво, ветерани спорту, тренерська робота, професійна ідентичність, тренер, США.*

DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-157.2024.20
УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:62/68

Олефіренко Т. О.

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, глобалізації та інклюзивних освітніх тенденцій. Ці трансформації висувають нові вимоги до професійних компетентностей учителів, зокрема тих, хто спеціалізується на трудовому навчанні та технологіях. У зв'язку з цим постає потреба у розробці цілісної концепції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри, яка б відповідала викликам сучасності. Концепція, як початковий документ, визначає узгоджену систему поглядів на підготовку педагогів, забезпечуючи цілісне розуміння процесів професійного становлення. Вона базується на принципах, що слугують орієнтирами для створення стратегії педагогічної діяльності, та враховує нормативно-правову базу.

Стаття присвячена розробці авторської Концепції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри в умовах сучасних освітніх трансформацій. Розглянуто передумови створення Концепції, що зумовлені глобалізаційними процесами, цифровізацією та реформуванням освіти в Україні. Визначено основні цілі,

завдання, зміст, організаційні форми та заходи реалізації Концепції, спрямовані на формування компетентності з розвитку професійної кар'єри. Особливу увагу приділено інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, розвитку цифрових, лідерських та управлінських навичок, а також підготовці до кар'єрного консультування учнів. Очікувані результати включають створення освітнього простору для підготовки конкурентоспроможних педагогів, здатних до професійного саморозвитку та сприяння кар'єрному самовизначенню учнів. Концепція відповідає вимогам Нової української школи та сучасного ринку праці.

Сучасні виклики, такі як становлення демократичного суспільства, розвиток економіки та ринку праці, потребують від учителів трудового навчання та технологій не лише фахових знань, а й умінь адаптуватися до змін, управляти власною кар'єрою та сприяти кар'єрному самовизначенню учнів. Запропонована Концепція підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри є цілісною системою, що поєднує теоретичну підготовку, практичний досвід і сучасні технології.

Ключові слова: *підготовка вчителів, трудове навчання, технології, професійна кар'єра, компетентність з розвитку професійної кар'єри, Нова українська школа, цифрова освіта, профільне навчання, професійний розвиток, освітні технології.*

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифрових технологій, глобалізації та інклюзивних освітніх тенденцій. Ці трансформації висувають нові вимоги до професійних компетентностей учителів, зокрема тих, хто спеціалізується на трудовому навчанні та технологіях. Учителі цієї спеціальності відіграють ключову роль у формуванні в учнів не лише професійних умінь, а й компетентностей, необхідних для свідомого вибору кар'єрного шляху. У зв'язку з цим постає потреба у розробці цілісної концепції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри, яка б відповідала викликам сучасності.

Концепція, як початковий документ, визначає узгоджену систему поглядів на підготовку педагогів, забезпечуючи цілісне розуміння процесів професійного становлення. Вона базується на принципах, що слугують орієнтирами для створення стратегії педагогічної діяльності, та враховує нормативно-правову базу, зокрема акти Міністерства освіти і науки України, які регулюють стандарти вищої освіти та організацію освітнього процесу.

Метою статті є висвітлення авторської концепції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри, окреслення її основних принципів, завдань, змісту, організаційних форм та очікуваних результатів.

Передумови створення Концепції. Розробка концепції зумовлена трансформаційними процесами в системі освіти України, спрямованими на інтеграцію в європейський освітній простір, реформування загальної середньої та вищої освіти, а також забезпечення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців. Сучасні виклики, такі як становлення демократичного суспільства, розвиток економіки та ринку праці, потребують від учителів трудового навчання та технологій не лише фахових знань, а й умінь адаптуватися до змін, управляти власною кар'єрою та сприяти кар'єрному самовизначенню учнів.

Основними передумовами розробки Концепції є:

– необхідність узгодження змісту підготовки з вимогами ринку праці та потребами профільної школи;

– удосконалення нормативно-правової бази для формування компетентності з розвитку професійної кар'єри педагогів;

– оновлення освітньо-професійних програм з урахуванням сучасних технологій та інноваційних практик;

– оптимізація мережі закладів вищої педагогічної освіти відповідно до регіональних потреб.

Основні цілі та завдання Концепції. Метою Концепції є підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій до свідомого управління власною кар'єрою, що сприяє їхньому професійному зростанню та ефективній педагогічній діяльності в умовах Нової української школи. Концепція спрямована на задоволення індивідуальних потреб студентів у самореалізації, а також на забезпечення держави кваліфікованими педагогами, здатними впроваджувати інноваційні технології та сприяти професійному становленню учнів.

Основні завдання включають:

1. Узгодження змісту, форм і методів підготовки з актуальними вимогами ринку праці.

2. Формування компетентностей з розвитку професійної кар'єри, враховуючи індивідуальні інтереси та мотивацію студентів.

3. Упровадження сучасних освітніх технологій, таких як диференційоване, змішане та дистанційне навчання.

4. Оновлення змісту освітніх програм з урахуванням потреб профільної школи та розвитку підприємницьких і проєктних компетентностей.

5. Інтеграція професійної підготовки з завданнями загальної середньої освіти та потребами економіки.

6. Удосконалення мережі закладів вищої педагогічної освіти відповідно до прогнозованих потреб ринку праці.

Зміст підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри ґрунтується на інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, спрямованих на формування готовності до управління власним професійним зростанням. Ключовими компонентами змісту є:

1. Опанування теорії професійного розвитку. Студенти повинні ознайомитися з етапами професійного становлення, компетентнісним підходом до формування кар'єрної компетентності та міжнародним досвідом професійного розвитку педагогів.

2. Формування навичок кар'єрного планування. Майбутні вчителі мають навчитися аналізувати ринок праці, прогнозувати попит на фахівців, розробляти персональні кар'єрні стратегії, що враховують вертикальні (посадові) та горизонтальні (функціональні) траєкторії зростання.

3. Розвиток навичок самопрезентації та професійного бренду. Студенти опановують техніки самопозиціонування, створення професійного іміджу за допомогою цифрових платформ, таких як LinkedIn, та ефективного використання соціальних мереж.

4. Використання цифрових технологій. Важливим є навчання ефективному застосуванню цифрових платформ для підвищення кваліфікації, створення електронного портфоліо та управління кар'єрною інформацією.

5. Психологічна готовність до змін. Зміст підготовки включає формування стресостійкості, навичок самоменеджменту, ефективного планування часу та подолання професійних бар'єрів.

6. Ознайомлення з профільною освітою та стажуваннями. Студенти отримують знання про національні та міжнародні програми стажувань (Erasmus+, Fulbright), методики підготовки до них та інтеграції отриманого досвіду в кар'єрну стратегію.

7. Розвиток лідерських якостей і управлінської компетентності. Вивчення моделей лідерства в освіті, основ управління командами та розвитку наставництва є важливим елементом підготовки.

8. Освіта впродовж життя. Формування здатності до безперервного професійного розвитку через формальну, неформальну та інформальну освіту, а також участь у міжнародних ініціативах.

Організаційні форми та структура підготовки. Підготовка майбутніх учителів до розвитку професійної кар'єри здійснюється через поєднання різних організаційних форм, що забезпечують комплексне формування необхідних навичок і готовності до професійного зростання. Основними формами є:

1. Інституційна форма. Очна, заочна та дистанційна освіта забезпечують засвоєння теоретичних основ педагогічної діяльності та професійних умінь через лекції, семінари, практичні заняття та тренінги.

2. Дуальна освіта. Поєднання теоретичної підготовки у вищих навчальних закладах із практичною діяльністю у школах, навчально-виробничих центрах і на підприємствах-партнерах сприяє формуванню практичних навичок і адаптації до реального освітнього процесу.

3. Змішане та дистанційне навчання. Використання онлайн-курсів, вебінарів, інтерактивних платформ і віртуальних симуляторів дозволяє індивідуалізувати освітню траєкторію та розвивати цифрову компетентність.

4. Педагогічні практики та стажування. Навчання на робочому місці у закладах загальної середньої освіти сприяє адаптації до професійного середовища та розвитку умінь проєктування кар'єрних стратегій.

5. Участь у професійних заходах. Сертифікаційні програми, конкурси, майстер-класи, воркшопи та тренінги з розвитку кар'єрних навичок підвищують мотивацію та формують кар'єрну ідентичність.

6. Академічна мобільність і міжнародні проєкти. Участь у програмах наставництва, менторингу та міжнародних освітніх ініціативах сприяє розвитку професійної мобільності та конкурентоспроможності.

Структура підготовки є багаторівневою та включає аналітичний, проектувальний, когнітивно-діяльнісний і корекційно-рефлексивний етапи. Вона забезпечує формування мобільного, адаптивного педагога, здатного до самореалізації в динамічному освітньому просторі.

Організаційні заходи. Реалізація Концепції вимагає створення цілісної

системи організаційних заходів, що охоплюють правові, соціально-економічні, матеріально-технічні, кадрові та фінансові аспекти. Основні заходи включають:

- формування нормативно-правової бази для регулювання підготовки вчителів до професійного самовизначення та кар'єрного розвитку;
- розробка методики прогнозування потреб у педагогічних кадрах з урахуванням профільної освіти;
- оптимізація діяльності закладів вищої педагогічної освіти з урахуванням регіональних потреб;
- створення системи підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогів для реалізації завдань профільного навчання;
- моніторинг потреб закладів освіти у вчителях трудового навчання та технологій;
- удосконалення матеріально-технічної бази факультетів і кафедр для відповідності вимогам STEM-освіти та цифрових технологій;
- стимулювання наукових досліджень із проблем підготовки вчителів до розвитку кар'єри;
- розробка інноваційних освітніх програм і проєктів із залученням професійних спільнот.

Очікувані результати. Реалізація Концепції сприятиме створенню освітнього простору, спрямованого на підготовку вчителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри та кар'єрного консультування учнів. Очікується, що випускники матимуть:

- комплекс кар'єрних навичок для професійного зростання та адаптації до змін;
- готовність до впровадження інноваційних технологій у освітній процес;
- здатність до кар'єрного консультування учнів, розвитку їхньої підприємницької та технологічної компетентностей;
- уміння планувати та реалізовувати індивідуальні кар'єрні стратегії.

У довгостроковій перспективі Концепція сприятиме формуванню педагогів нового покоління, здатних бути агентами змін в освіті, ініціаторами сучасних моделей кар'єрного розвитку та наставництва. Це підвищить якість трудового навчання, сприятиме свідомому вибору професії учнями та розвитку національної економіки.

Висновок. Запропонована Концепція підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до розвитку професійної кар'єри є цілісною системою, що поєднує теоретичну підготовку, практичний досвід і сучасні технології. Вона враховує виклики сучасного освітнього простору, потреби ринку праці та індивідуальні кар'єрні очікування студентів. Реалізація Концепції сприятиме підготовці конкурентоспроможних педагогів, здатних до саморозвитку та ефективної роботи в умовах Нової української школи.

Використана література:

1. Рижко В. А. Концепція. *Енциклопедія Сучасної України*. НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. Київ, 2014. URL : https://esu.com.ua/article-3256.

2. Коренева І. М. Концепція підготовки майбутніх вчителів біології до реалізації функцій освіти для сталого розвитку. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. 2018. Т. 2, № 82. С. 148-153. URL : https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4614.
3. Курок В. П. Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до роботи в Новій українській школі: наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти в умовах нових викликів», 17 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4, № 2. С. 1-3. https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4227.
4. Мулеса П. Концепція підготовки майбутніх учителів математики та інформатики до використання засобів віртуальної наочності у професійній діяльності. *Фізико-математична освіта*. 2023. Вип. 38, № 1. С. 54-59. https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-008.
5. Степанченко Н., Окопний А. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. 2023. Vol. 51. P. 359-363. URL : https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5465.
6. Чупахіна С. Концепція підготовки майбутніх учителів до використання інформаційних технологій в інклюзивному навчанні дітей з інтелектуальними порушеннями. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 3. С. 169-178. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2019_3_24.
7. Шевель Б. О. Концепція формування економічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2024. № 2 (147). С. 128-134. URL : http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/20257.
8. Щерба Н. С. Концепція підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до навчання учнів з інвалідністю: стан розробленості проблеми. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 190, № 1. С. 169-172. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-190-169-172.

R e f e r e n c e s :

1. Ryzhko V. A. (2014). Kontseptsiia [Concept]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. NAN Ukrainy, Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen. Kyiv. URL : https://esu.com.ua/article-3256 [in Ukrainian].
2. Koreneva I. M. (2018). Kontseptsiia pidhotovky maibutnikh vchyteliv biolohii do realizatsii funktsii osvity dlia staloho rozvytku [The concept of training future biology teachers to implement the functions of education for sustainable development]. *Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats*. T. 2, № 82. S. 148-153. URL : https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4614 [in Ukrainian].
3. Kurok V. P. (2022). Kontseptualni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia ta tekhnolohii do roboty v Novii ukrainskii shkoli: naukova dopovid na metodolohichnomu seminari NAPN Ukrainy «Naukovo-metodychne zabezpechennia rozvytku profesiinoi osvity v umovakh novykh vyklykiv», 17 lystopada 2022 r. [Conceptual principles of training future teachers of labor training and technologies for work in the New Ukrainian School: scientific report at the methodological seminar of the National Academy of Sciences of Ukraine "Scientific and methodological support for the development of vocational education in the face of new challenges", November 17, 2022].*Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*. T. 4, № 2. S. 1-3. https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4227 [in Ukrainian].
4. Mulesa P. (2023). Kontseptsiia pidhotovky maibutnikh uchyteliv matematyky ta informatyky do vykorystannia zasobiv virtualnoi naochnosti u profesiinii diialnosti [The concept of training future teachers of mathematics and computer science to use virtual visualization tools in professional activities]. *Fizyko-matematychna osvita*. Vyp. 38, № 1. S. 54-59. https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-008 [in Ukrainian].
5. Stepanchenko N., Okopnyi A. (2023). Kontseptsiia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Concept of professional training of future physical education teachers]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. Vol. 51. P. 359-363. URL : https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5465 [in Ukrainian].
6. Chupakhina C. (2019). Kontseptsiia pidhotovky maibutnikh uchyteliv do vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii v inkliuzyvnomu navchanni ditei z intelektualnymy porushenniamy. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu.* Vyp. 3. S. 169-178. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2019_3_24 [in Ukrainian].

7. Shevel B. O. (2024). Kontseptsiia formuvannia ekonomichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia ta tekhnolohii [The concept of forming economic competence of future teachers of labor training and technologies]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*. № 2 (147). S. 128-134. URL : http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/20257 [in Ukrainian].
8. Shcherba N. S. (2020). Kontseptsiia pidhotovky maibutnoho vchytelia inozemnoi movy do navchannia uchniv z invalidnistiu: stan rozroblenosti problemy [The concept of training future foreign language teachers to teach students with disabilities: the state of development of the problem]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*. Vyp. 190, № 1. S. 169-172. https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-190-169-172 [in Ukrainian].

T. OLEFIRENKO. Concept of training future teachers of labor training and technologies for professional career development.

The modern world is rapidly changing under the influence of digital technologies, globalization and inclusive educational trends. These transformations put forward new requirements for the professional competencies of teachers, in particular those specializing in labor training and technologies. In this regard, there is a need to develop a holistic concept of training future teachers of labor training and technologies for professional career development, which would meet the challenges of modernity. The concept, as an initial document, defines a coherent system of views on teacher training, providing a holistic understanding of the processes of professional development. It is based on principles that serve as guidelines for creating a strategy for pedagogical activity, and takes into account the regulatory and legal framework.

The article is devoted to the development of the author's Concept of training future teachers of labor training and technologies for professional career development in the conditions of modern educational transformations. The prerequisites for the creation of the Concept, which are conditioned by globalization processes, digitalization and reform of education in Ukraine, are considered. The main goals, objectives, content, organizational forms and measures for the implementation of the Concept are determined, aimed at the formation of competence in professional career development. Special attention is paid to the integration of theoretical knowledge and practical skills, the development of digital, leadership and management skills, as well as preparation for career counseling of students. The expected results include the creation of an educational space for the training of competitive teachers capable of professional self-development and promotion of career self-determination of students. The Concept meets the requirements of the New Ukrainian School and the modern labor market.

Modern challenges, such as the formation of a democratic society, the development of the economy and the labor market, require teachers of labor training and technologies not only professional knowledge, but also the ability to adapt to changes, manage their own careers and promote career self-determination of students. The proposed Concept of training future teachers of labor training and technologies for professional career development is a holistic system that combines theoretical training, practical experience and modern technologies.

Keywords: *teacher training, labor training, technologies, professional career, competence in professional career development, New Ukrainian School, digital education, specialized training, professional development, educational technologies.*